

SCEPSIS OVER SCEPSIS

Alias Pyrrho

SCEPSIS OVER SCEPSIS

Een matrix over het kennisveld.

Schrijver: Alias Pyrrho
Coverontwerp: Yan Krikke
ISBN: 9789402196566
© Pyrrho 2019

Gerelateerde boeken:

2017 Cognitie
2018 Weten

Waarom scepsis over scepsis? Die vraag waarom??? is een goede vraag. De scepticus, ooit de uitvinder van de vraag weet maar al te goed wat zo'n vraag kan betekenen. Immers, een vraag breekt iets open, het roept twijfel op, het stelt een bewering even tussen haakjes, het vraagt om een verklaring, het dwingt tot uitleg; kortom, vragen wensen een toelichting. Wachtend op het antwoord kan opnieuw worden beoordeeld of er misschien nog een aansluitende vraag moet volgen. Waarom? Omdat scepsis voor sceptici een verworven houding is ten opzichte van kennis, een attitude ontstaan door na te denken over wat er te weten valt en dan hebben we het over weten als zeker weten. Want weten is een immens lang gerekte veld van kennis met aan de ene kant een vaag vermoeden en aan de andere kant absolute zekerheid. Daartussen heersen menigten van visies, ideeën, opvattingen, geloof of wetenswaardigheden die oplopend relatief belangrijk zijn, deels vanuit een persoonlijke overtuiging, deels vanuit algemeen geaccepteerde kennis. Het is dit nogal brede gebied aan kennis dat scepsis rechtvaardigt vanuit het besef dat talrijke waarheden en feiten voor waarheid en feitelijk gehouden worden, terwijl die eerder andere kwalificaties verdienen. Sceptici reageren daarom met terughoudendheid, die vermeende zekerheden op afstand houden en twijfel respecteren. Het is een opstelling tegen beweringen of liever een mentale instelling die aarzelen en weifelen omarmt omdat

het beoordelen van kennis kanttekeningen toelaat. Ja, dat zelfs verplicht, uit diep respect voor waarheid en feiten. Maar waarom in vredesnaam scepsis over scepsis? Eenvoudig, omdat scepsis ook uit kennis voortkomt en net zo goed met een kritische of afstandelijke blik mag worden benaderd. Kennis wordt met kennis beoordeeld en de kennis van de beoordelaar mag daarom ook met de nodige reserve bekeken worden. Immers, zonder kennis is scepsis onmogelijk. Soms blijkt dat die kennis er niet of nauwelijks is, of dat de kennis zo specialistisch is dat deze ruimschoots onder de maat is om zelfs maar een relevante vraag te stellen. In alle gevallen gaat het over een kennispotentieel waar we, evenwel met respect, terughoudend over kunnen zijn. Hetgeen wil zeggen, om kritiek of vragen over zaken niet zonder slag of stoot te aanvaarden als zijnde juist. Ook sceptici, hoe goed bedoeld ook, kunnen het mis hebben. Waar we het globaal over hebben zijn gesproken of geschreven beweringen, in de vorm van opvattingen, overtuigingen, visies, vermelde feiten, autoriteiten, argumenten, berekeningen, redenen, geloof, veronderstellingen, statistieken, cijfers, theorieën of hypotheses die voor waar of feitelijk doorgaan. Scepsis is dus niet zondermeer een afwijzing van wat beweerd wordt, ook geen attitude alleen voorbehouden aan experts, filosofen of journalisten, maar een houding voor iedereen in dienst van het waarachtige. Waarheid en feiten zijn

uitgangspunt voor de scepticus die twijfel omarmt. Immers, waarheid is niet evident, feiten zijn niet vanzelfsprekend en laten zich makkelijk verdraaien. Er wordt veel onzin verkondigd en tal van fabels worden voor waar gehouden. Geloof heeft ook een respectabele status en autoriteiten evenzeer. Maar wat redelijk klinkt hoeft nog niet feitelijk of waar te zijn. En vertrouwen in wat beweerd wordt blijkt alomvattend; daar komen we later op terug, want voor waarheid en feiten is geloven een ongelukkig uitgangspunt. Er zijn genoeg al te snelle aannames, te veel onduidelijke uitgangspunten, vage gissingen, speculaties en veronderstellingen, het wemelt van ondoorzichtige complexe situaties of toestanden welke al te gemakkelijk gereduceerd worden en daarbij spelen soms te hoge belangen een rol die een zekerheid wensen te bevestigen; feiten die nog lang niet als feiten zeker zijn. Dan hebben we nog de vergissing, de onduidelijkheid, de voorlopige vaststelling, de logische klinkende stelling. Dit zijn 'gebieden' waar scepsis een terechte opstelling is, die ervan uitgaat van dat er veel onzekerheid is, wat het aarzelen of weifelen rechtvaardigt. Of van de mogelijkheid om het onmogelijk te kunnen weten, om vandaar uit naar zeker weten te komen. Want het niet weten of het niet kunnen weten is ook een zekerheid. Om deze nogal netelige problematiek overzichtelijk te maken delen we de scepsis in over drie gebieden:

1. De radicale sepsis met de stelling; zekere kennis ligt buiten ons bereik.
2. Empirische sepsis met de propositie: alleen verifieerbare kennis is ware kennis.
3. Attitude sepsis met de opvatting: alleen mijn eigen waarheid telt.

Het terrein van het kennen en het kennismaken is gigantisch breed en veel soorten kennis lopen door elkaar heen. Mogelijk is niet alles kenbaar en is het onbekende terrein wat nog aan kennis ontbreekt vele malen groter dan we ons kunnen voorstellen. Waaruit een ruimere visie over kennis ontstaat die sepsis rechtvaardigt, dit vanuit de oude uitspraak: hoe meer we weten, hoe meer we weten dat we niet weten. Heeft sepsis ook een eindpunt? Er wordt wel eens gesproken over gezonde sepsis, wat een keerzijde inhoudt, dat er ook ongezonde sepsis bestaat. Zijn er zekerheden waarover het onzinnig wordt om die nog te betwijfelen? Of anders gezegd, de ware scepticus moet zijn eigen beweegredenen tegen het licht houden voordat er een oordeel valt over een bewering. Ook al is het slechts een vraag. De reflectie moet zijn: wat is mijn motief? Of heb ik een kennisachterstand? Zie ik het soms verkeerd? Soms is het een weifeling, waar komt die vandaan? Het recht op twijfel mag niet worden veroordeeld, maar ziet de scepticus ook naar waar die twijfel vandaan komt? Is het een vooroordeel vanuit een bepaalde attitude? Een geloof of ideologie? Daaruit

volgt dat sceptici een verantwoordelijkheid hebben over hun eigen scepsis. Want je kunt over alles makkelijk zeggen: dat neem ik niet aan, maar wie de redelijkheid verlaat belandt in de absurditeit of in een halsstarrige onredelijkheid die niets meer met het doel van waarheidsvinding te maken heeft. Kortom, scepsis heeft een zekere bandbreedte die kan beginnen met de vragen: wat weet ik wel, of wat denk ik te weten? Grofweg kunnen we het weten splitsen in dat wat we individueel denken te weten en wat algemeen als zekere kennis te boek staat. Dat eerste 'denken te weten' kunnen we zien als een broodnodig voorprogramma om tot zeker weten te komen. Echter met een ruim voorbehoud, want het persoonlijke weten kan gemakkelijk uitmonden in geloof, in speculatie, in vergissing, in dwaalwegen of illusies. Maar het algemene zekere weten blijkt, als we terugkijken in de historie, eveneens niet zo zeker als gedacht, omdat herzieningen van inzichten deel zijn van het onstuitbare kennisproces. Thans is de digitale vloed aan data zo overweldigend dat het onmogelijk is bij te blijven, waardoor scepsis al gauw een vorm van verlegenheid wordt, dit, omdat een verworven nieuw inzicht alweer achterhaald blijkt te zijn. Om het duidelijker te maken schetsen we zo dadelijk een kennisveld in een matrix waarin alle vormen van kennis hun plaats innemen om van daaruit te kijken wat die waard zijn. Volgens de radicale sceptische filosoof Pyrrho van Elis (Ca. 360